

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันข่าวสารความรู้ ข้อมูลต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า สารสนเทศ (Information) ได้เพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บ และการเข้าถึงสารสนเทศของผู้ใช้บริการในลักษณะต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประสบปัญหาในด้านสถานที่จัดเก็บวารสาร จากการใช้หน่วยวารสารและเอกสารมีนโยบายเย็บเล่มวารสารวิชาการ ไม่ว่าจะป็นรายการที่ห้องสมุดบอกรับหรือได้รับบริจาคทำให้ในแต่ละปี ห้องสมุดมีวารสารเย็บเล่มเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงต้องเพิ่มขึ้นจัดเก็บวารสารเย็บเล่ม อันเป็นผลให้บริเวณที่นั่งอ่านวารสารเกิดความคับแคบ (ศุสิทธิ์ พันธุ์ธนวิบูลย์, 2535 : 69) และจากการศึกษาของจาวรวรรณ ไกรเทพ (2518 : 82) เรื่องการบริหารงานและบริการด้านวารสารของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยพบว่าห้องสมุดมีปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สถานที่จัดเก็บวารสารคับแคบและชั้นวารสารไม่เพียงพอ

นอกจากปัญหาด้านสถานที่แล้ว ปัญหาใหญ่เกี่ยวกับตัววารสารเองที่ห้องสมุดเกือบทุกแห่งประสบอยู่ และแก้ปัญหาก็ได้ยากนั้นก็คือ ปัญหาวารสารถูกฉีกขาด วารสารสูญหาย และห้องสมุดได้รับวารสารไม่ครบถ้วน โดยมีปัญหาตามมาอีกคือ ในการรวมวารสารเพื่อเย็บเล่มในตอนปลายปี หากวารสารไม่ครบถ้วนก็ต้องจัดการซื้อหามาทดแทน ซึ่งวารสารบางรายการก็อาจขาดตลาด ซื้อหาไม่ได้อีกแล้ว ออสบอร์น (Osborn, 1971 อ้างถึงใน จาวรวรรณ ไกรเทพ, 2518 : 82 ; วนิดา ศรีทองคำ, 2540 : 23) ระบุว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของการเย็บเล่มวารสาร ได้แก่

1) ความไม่สะดวกในการใช้ กล่าวคือ วารสารเย็บเล่มที่หนาเกินไป ทำให้ไม่สะดวกในการเปิดอ่าน และทำสำเนา เพราะจะไม่สามารถสำเนาข้อความในส่วนที่ใกล้สิ้นวารสารได้ อีกทั้งยังต้องรอให้ผู้ใช้คนอื่นที่กำลังใช้ ได้ใช้ให้เสร็จก่อน

2) การจัดการ กล่าวคือ ภายในปีเดียวกันที่มีการพิมพ์เผยแพร่ วารสารบางรายการอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปเล่ม ทำให้ต้องแยกกันเย็บเล่มเป็น 2 ขนาด และในการรวมวารสารเพื่อเย็บเล่มในตอนปลายปี หากวารสารไม่ครบถ้วน จำเป็นต้องยึดเวลาเย็บเล่มออกไป ทำให้มีวารสารกระจัดกระจายดูเกะเกะ และมักขาดหายได้ง่าย นอกจากนี้ วารสารฉบับปลีก ยังนำจัดเข้าชั้นแบบวารสารเย็บเล่มได้ยาก การจัดเก็บวารสารฉบับปลีกให้เป็นระเบียบนั้น เป็นงานที่ทำให้เสียเวลามากกว่าจัดเก็บฉบับเย็บเล่ม

3) การสืบค้น กล่าวคือ ระบบการสืบค้นวารสาร ค่อนข้างซับซ้อน ไม่ครอบคลุม ผู้ใช้เข้าถึงบทความค่อนข้างยาก

4) ค่าใช้จ่าย การเย็บเล่มวารสารต้องใช้ค่าใช้จ่าย ค่อนข้างสูง

เนื่องจากพันธกิจเดิมของห้องสมุดคือ เป็นแหล่งรวบรวม สะสมเอกสาร/วารสาร ดังนั้นการสงวนรักษาเอกสารสิ่งพิมพ์ จึงเป็นภารกิจหนึ่งที่ต้องปฏิบัติ ปัจจัยหลักที่เป็นสาเหตุทำให้เอกสารสิ่งพิมพ์ชำรุดเสื่อมสภาพสามารถจำแนกได้เป็น 2 ปัจจัย คือ สาเหตุจากภายนอกเช่น กรดในอากาศ อุณหภูมิ ความชื้น รังสีอัลตราไวโอเล็ต เชื้อรา แมลง ภัยจากธรรมชาติ รวมตลอดทั้งผู้ใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ ส่วนสาเหตุจากภายในนั้นเกิดจากตัวเอกสารสิ่งพิมพ์เอง เช่น คุณภาพของกระดาษ และหมึกพิมพ์ เป็นต้น (อินทรา ชูกุล, 2538 : 80)

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงมีผู้สนใจได้ทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยเสนอวิธีการจัดเก็บวารสารว่าควรมีการจัดเก็บวารสารในรูปวัสดุย่อยส่วนเพื่อประหยัดเนื้อที่ในการจัดเก็บ หรือนำวารสารที่มีอายุเกินช่วง 6 ปี ไปแยกเก็บไว้ต่างหากนอกห้องเก็บวารสาร เพื่อขยายเนื้อที่นึ่งส่วนวารสารให้มากขึ้น (นาลัจจะพิทักษ์จิตต์, 2528 : 142 ; วไลวรรณ ไพศาล, 2533 : บทคัดย่อ ; ศุภพร พันธุ์ธนวิบูลย์, 2535 : 73) แต่การจัดเก็บวารสารในรูปวัสดุย่อยส่วนมีข้อจำกัดคือ ต้องใช้กับเครื่องอ่านวัสดุย่อยส่วนซึ่งผู้ใช้อาจไม่ได้รับความสะดวก นอกจากนี้การทำสำเนาเอกสารจากวัสดุย่อยส่วนยังมีราคาแพงกว่าการทำสำเนาจากสิ่งพิมพ์ (Simmonds, 1990 : 98-99)

ปัจจุบัน หน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการทำงาน ลดการจัดเก็บเอกสารบางประเภทในรูปของแผ่นกระดาษ โดยเปลี่ยนมาเก็บไว้ในรูปของอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บและลดปัญหาการสูญหายหรือค้นหาเอกสารไม่พบ (กัลยา ยังสุขยิ่ง, 2542 : 13) นอกจากนี้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ยังมีศักยภาพในการเผยแพร่และตอบสนองได้ดีกว่า เอกสารตีพิมพ์ (Pass, 1998 : 810-A) จึงเป็นที่คาดหวังว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการจัดเก็บวารสารที่อยู่ในรูปสิ่งตีพิมพ์ อาจจะถูกขจัดไปได้ในยุคที่ห้องสมุดนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานและการบริการเช่นในปัจจุบัน เทคโนโลยีประเภทหนึ่งที่มีความนิยม ในการดำเนินการกิจของห้องสมุดคือ ซีดีรอมเนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถบันทึกข้อมูลได้จำนวนมาก ทำให้ประหยัดเนื้อที่ในการจัดเก็บ ข้อมูลที่บันทึกไว้จะไม่สูญหายเพราะไม่สามารถลบออกได้ (มยุรี จุลกันต์, 2539 : 2) ประกอบกับมีหลายบริษัทที่พัฒนาซอฟต์แวร์สำหรับการจัดการเอกสาร (กัลยา ยังสุขยิ่ง, 2542 : 13) ซึ่งสามารถนำมาใช้พัฒนาการจัดเก็บข้อมูลเนื้อหาเต็มของวารสารฉบับล่วงเวลา (back-issue) ที่มีอยู่ในห้องสมุดโดยใช้ซีดีรอม ซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถบันทึกข้อมูลเก็บไว้ได้เป็นจำนวนมากและมีความทนทาน (จิราภรณ์ กรอบกระจก, 2540 : 21-22) นอกจากนี้จะมีการจัดเก็บเอกสารลงในซีดีรอมแล้ว ก็ยังมีการจัดเก็บลงในฮาร์ดดิสก์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการจัดการของแต่ละห้องสมุด

ดังนั้น เพื่อที่จะช่วยลดปัญหาการสูญหาย ฉีกขาด การติดตาม จัดหาวารสารให้ครบปีวารสาร และช่วยให้ประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาเพื่อเสนอรูปแบบการจัดเก็บวารสารเนื้อหาเต็ม (Full text) เพื่อให้ห้องสมุดมีแนวทางในการพัฒนาการจัดเก็บวารสารที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ โดยใช้ข้อมูลวารสารวิชาการภาษาไทยฉบับล่วงเวลาของหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ในการพัฒนาฐานข้อมูล โดยคาดหวังว่าระบบการจัดเก็บวารสารเนื้อหาเต็ม ที่พัฒนาขึ้นจะเป็นทางเลือกให้ห้องสมุดที่ต้องการจัดเก็บวารสารเนื้อหาเต็มในรูปแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ แทนการจัดเก็บวารสารฉบับกระดาษ ด้วยฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นเองในห้องสมุด แทนการซื้อโปรแกรมสำเร็จรูป (Turnkey System) มาใช้ เพราะนอกจากจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานและผู้ใช้บริการได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเขียนและดูแลโปรแกรมแล้วยังเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานอย่างคุ้มค่าอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาระบบจัดเก็บวารสารเนื้อหาเต็มในรูปแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์และนำเสนอระบบการจัดเก็บวารสารที่เหมาะสม

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะนำเสนอเป็น แนวทางและรูปแบบในการจัดทำฐานข้อมูลวารสารเนื้อหาเต็ม ที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมสำหรับห้องสมุดในประเทศไทย สามารถลดปัญหาการสูญหายของบทความ การค้นวารสารไม่พบ และช่วยประหยัดเนื้อที่ในการจัดเก็บ

ขั้นตอนและขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบในการจัดเก็บวารสารเป็นวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดในประเทศไทย โดยมีขั้นตอนและขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. การวางแผน

1.1 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดเก็บและให้บริการวารสารฉบับล่วงหน้าเพื่อที่จะได้ทราบถึงความต้องการด้านต่าง ๆ

1.2 ศึกษากระบวนการจัดการของฐานข้อมูล และการพัฒนาฐานข้อมูล เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารระบบ

2. การพัฒนาระบบ

2.1 ออกแบบและเลือกโปรแกรมที่ใช้ในการจัดการฐานข้อมูล ทดลองสร้างฐานข้อมูลโดยใช้ข้อมูลวารสารวิชาการภาษาไทยฉบับล่วงหน้าของห้องสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่จำนวน 100 บทความ ทั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกบทความดังกล่าวจากรายชื่อวารสารวิชาการที่มี

สถิติการยืม-คืนมากที่สุดและเป็นวารสารล่วงเวลาฉบับปลีกเพื่อให้สะดวกในการพัฒนาฐานข้อมูล ซึ่งการเลือกที่จะพัฒนาฐานข้อมูลวารสารเนื้อหาเต็มของหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทรในครั้งนี้เพื่อพัฒนาขึ้นใช้ภายในหอสมุดคุณหญิงหลง ฯ ด้วย เนื่องจากปัจจุบันหอสมุดคุณหญิงหลง ฯ ยังจัดเก็บวารสารฉบับล่วงเวลาให้บริการวารสารฉบับล่วงเวลาในรูปแบบสิ่งพิมพ์

2.2 จัดทำคู่มือการใช้งานฐานข้อมูลวารสารเนื้อหาเต็ม

2.3 ทดสอบระบบโดยผู้พัฒนาฐานข้อมูลเพื่อสำรวจความบกพร่องที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขก่อนขึ้นขั้นตอนการประเมินระบบโดยผู้ใช้กลุ่มเป้าหมาย

3. การประเมินระบบ โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้ใช้ฐานข้อมูลนี้ 2 กลุ่มคือ บรรณารักษ์ และผู้ใช้บริการหลังจากได้ทดลองใช้ฐานข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ฐานข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรม ให้มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ที่สุดต่อไป

4. สรุปผลการประเมินระบบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ฐานข้อมูลวารสารเนื้อหาเต็ม หมายถึง ฐานข้อมูลวารสารที่มีเนื้อหาของบทความในวารสารชิ้นนั้น ๆ เหมือนต้นฉบับสิ่งพิมพ์
2. วารสารฉบับปัจจุบัน หมายถึง วารสารฉบับล่าสุดที่ห้องสมุดได้รับและเป็นฉบับใหม่ล่าสุดที่ผู้ผลิตพิมพ์เผยแพร่
3. วารสารฉบับล่วงเวลา หมายถึง วารสารฉบับย้อนหลังจากฉบับปัจจุบัน ก่อนที่ห้องสมุดจะเย็บเล่ม